

Nr 62.

Godkänd av första kammaren den 23 april 1915.
Godkänd av andra kammaren den 23 april 1915.

Riksdagens skrivelse till Konungen angående instruktion för riksdagens justitieombudsman och instruktion för riksdagens militieombudsman.

(Lagutskottets utlåtande nr 14.)

Till Konungen.

Genom en den 23 december 1914 dagtecknad proposition, nr 5, har Eders Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bifogat, i statsrådet fört protokoll, till riksdagens prövning framlagt vid propositionen fogade förslag till

- 1:o) instruktion för riksdagens justitieombudsman och
- 2:o) instruktion för riksdagens militieombudsman.

Hos Eders Kungl. Maj:t får riksdagen härmed anmäla, att riksdagen antagit följande:

1:o) Instruktion

för riksdagens justitieombudsman.

1 §.

Riksdagens justitieombudsman åligger att utöva en allmän tillsyn över lagars, författningars och instruktioners efterlevnad av domare, ämbets-

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 14 saml. 26 häft. (Nr 62.)

och tjänstemän samt, om de i sina ämbetens utövning av våld, mannamån eller annan orsak begått någon olaglighet eller underlåtit att behörigen fullgöra sina ämbetsplikter, dem vid vederbörliga domstolar i laga ordning därför tilltala eller låta tilltala; dock vare krigsdomstolarna samt ämbets- och tjänstemän med avlöning från de till försvarsväsendet anslagna medel, så ock Konungens justitiekansler och riksdagens militieombudsman, undantagna från justitieombudsmannens tillsyn.

Har jämte ämbets- eller tjänsteman, vars ämbetsutövning står under justitieombudsmannens tillsyn, annan ämbets- eller tjänsteman, vars ämbetsutövning står under militieombudsmannens tillsyn, deltagit i åtgärd, som justitieombudsmannen finner böra föranleda åtal, äge denne att för sådan åtgärd anställa och utföra talan även mot sist nämnde ämbets- eller tjänsteman.

2 §.

Justitieombudsmannen bör förnämligast anmärka och beivra sådana av domare, ämbets- och tjänstemän begångna fel, som synas honom antingen härröra från egennytta, vrångvisa, våld eller grov försumlighet eller bereda en allmän osäkerhet för medborgares rättigheter.

3 §.

Finner justitieombudsmannen någon domare, ämbets- eller tjänsteman, vars ämbetsutövning står under hans tillsyn, hava felat endast av ovarsamhet, utan vrång avsikt, må han låta bero vid vunnen rättelse eller avgiven förklaring eller vad eljest förekommit i saken.

4 §.

Skulle den oförmodade händelse inträffa, att antingen hela Konungens högsta domstol eller av dess ledamöter en eller flera funnes hava i mål, som från annan domstol än krigsdomstol kommit under högsta domstolens prövning, av egennytta, vrångvisa eller försumlighet så orätt dömt, att därigenom någon, emot tydlig lag samt sakens utredda och behörigen styrkta förhållande, mistat eller kunnat mista liv, personlig frihet, ära eller egendom, eller regeringsrätten eller en eller flera av dess ledamöter funnes hava vid prövning av besvärsmål låtit sådant förhållande komma sig till last, vare justitieombudsmannen pliktig att vid riks rätt den eller de felande under tilltal ställa samt till ansvar efter lag befordra; och före justitieombudsmannen då alltid själv talan.

5 §.

Då riksdagens konstitutionsutskott enligt 106 § regeringsformen ställt någon statsrådets ledamot under tilltal av justitieombudsmannen, åligge honom likaledes att inför riksätten själv föra talan.

6 §.

Justitieombudsmannen äge i andra fall än de i nästföregående två §§ nämnda att antingen själv eller genom ombud utföra de åtal mot domare, ämbets- och tjänstemän, vartill han finner sig föranlåten; *dock före justitieombudsmannen alltid själv talan, när åtal fullföljes hos högsta domstolen. I mål, som blivit vid underrätt anhängiggjort, bör sådan fullföljd äga rum allenast när synnerliga skäl därtill äro.* Innan rättegång anställes, bör justitieombudsmannen lämna den eller dem, vilka äro i fråga att tilltalas, tillfälle att, inom kort av honom föreskriven tid, inkomma med de upplysningar, till vilka de kunna anse sig befogade. Av ämbetsmännen i allmänhet må han fordra den lagliga handräckning, som de efter 99 § regeringsformen äro skyldiga att honom lämna, samt av alla fiskaler äska biträde att anställa och utföra åtal efter de föreskrifter, vilka han bör dem meddela; ägande han, vad vites föreläggande beträffar, därtill lika rätt med justitiekanslern.

7 §.

Skulle, emot förmodan, justitieombudsmannen någon domare, ämbets- eller tjänsteman utan skäl tilltala eller låta tilltala eller genom obehöriga tillmälen och olagliga påståenden förolämpa, vare han, lika med åklagare i allmänhet, förfallen till ansvar härför efter lag och författningar. För åtal och påståenden, som justitieombudsmannens ombud utföra och framställa i enlighet med och således icke utöver hans föreskrifter, vare han ansvarig.

8 §.

Justitieombudsmannen må, när han *för sitt ämbetes utövning* det nödigt anser, öfvervara domstolars och ämbetsverks överläggningar och beslut, dock utan rättighet att sin mening därvid yttra, ävensom äga tillgång till alla domstolars, ämbetsverks samt ämbets- och tjänstemäns protokoll och handlingar.

9 §.

Klagar någon hos justitieombudsmannen över åtgärd av domare, ämbets- eller tjänsteman, vars ämbetsutövning står under hans tillsyn, och sin klagan, skriftligen författad, med handlingar och bevis söker styrka, må justitieombudsmannen, om han, efter de i 1 och 2 §§ bestämda grunder finner sakens beskaffenhet och vikt det fordra, anställa eller låta anställa åtal eller *i fall, som i 3 § omförmäles, förfara såsom där sägs.*

Står domare, ämbets- eller tjänsteman, över vars åtgärd klagan föres hos justitieombudsmannen, för sin ämbetsutövning ej under hans utan under militieombudsmannens tillsyn, må justitieombudsmannen giva den klagande anvisning att, där honom så gott synes, hos militieombudsmannen söka laga rättelse.

Då klagande sådant begär, låte justitieombudsmannen meddela honom bevis, att han emottagit klagoskriften.

10 §.

Har justitiekanslern lämnat utan avseende någon hos honom av enskild man anmäld klagan, som tillhör området för justitieombudsmannens ämbetsutövning, åligge det denne, där anmälan hos honom göres och han anser klagan vara på goda skäl grundad, att giva den klagande det lagliga biträde, som omständigheterna påkalla.

11 §.

Där riksdagen eller dess bankoutskott eller riksdagens revisorer beslutit att ställa fullmäktige i riksbanken eller i riksgäldskontoret *eller ledamöter i styrelserna vid riksbankens avdelningskontor under tilltal, eller fullmäktige i riksbanken förordnat om åtal mot ledamöter i nämnda styrelser,* åligge det justitieombudsmannen att själv eller genom ombud sådan talan utföra.

12 §.

Justitieombudsmannen skall årligen företaga inspektionsresor för att göra sig noga underrättad om lagskipningens tillstånd och om de förhållanden i övrigt, som tillhöra området för hans ämbetsutövning.

13 §.

Det åligge justitieombudsmannen att till varje lagtida riksdag avlämna en allmän redogörelse för sin förvaltning av det honom anförtrordda

ämbetet samt däruti med avseende på området för sin ämbetsutövning utreda lagskipningens tillstånd i riket, anmärka bristerna i lagar och författningar samt avgiva förslag till deras förbättring. Han vare ock skyldig att för varje lagtima riksdag uppgiva, såväl vilka av föregående riksdagar fattade beslut och gjorda framställningar efter sistförflutna lagtima riksdags början blivit av Konungen gillade och föranlett bestämmelsers utfärdande eller annan åtgärd, som även vilka beslut och framställningar icke blivit för Konungen föredragna eller av Konungen prövade. Justitieombudsmannens ovannämnda redogörelse och berättelse böra genast vid riksdagens början ingivas för att kunna i tid hänvisas till granskning av lagutskottet, dit jämväl i samma ändamål hans ämbetsdiarier och registratur inlämnas.

14 §.

Finner justitieombudsmannen, att inom området för hans ämbetsutövning antingen någon lags eller författnings otydlighet eller domares, ämbets- eller tjänstemäns skiljaktiga begrepp om dess ändamål föranleda olika eller oriktig tillämpning därav, bör han i sin berättelse till riksdagen yrka en till enhet och sammanhang i tillämpningen verkande förklaring av en sådan lag eller författning.

15 §.

Skulle justitieombudsmannen erfarä, att inom området för hans ämbetsutövning något emot gällande bestämmelser stridande förfarande är brukligt vid domstolar eller ämbetsverk eller hos ämbets- eller tjänstemän, må han i sin berättelse anmärka oriktigheten därav. Är åter något missbruk uppkommet i brist av stadganden, åligge honom att för riksdagen framhålla angelägenheten av erforderliga bestämmelsers meddelande.

16 §.

De lagförklaringar, som högsta domstolen på inkomna förfrågningar av domare och ämbetsmän givit, skola av föredraganden i högsta domstolen opåmint tillställas justitieombudsmannen, vilken det åligger att anmäla dem hos riksdagen och därvid tillkännagiva, om han finner någon sådan förklaring vara olämplig eller under namn av förklaring ny lag stiftad.

17 §.

Anser justitieombudsmannen, att inom området för hans ämbetsutövning någon bestämmelse, som det ankommer på Konungen att meddela,

är behöfvlig, eller någon ändring erfordras i förut meddelad sådan bestämelse, eller eljest någon anstalt är nödig till befrämjande av allmänt gagn, må han därom göra anmälan hos Konungen.

18 §.

Finner justitieombudsmannen, att inom området för hans ämbetsutövning någon författning icke efterleves utan fallit i glömska, och anser han det vara utan nytta, att den åter bringas i tillämpning, må han, om det ankommer på Konungen att upphäva författningen, därom göra hemställan hos Konungen och i annat fall anmäla förhållandet för riksdagen.

19 §.

Justitieombudsmannen bör inhämta noggrann kännedom om anledningarna till häktande av personer, som åtalas vid annan domstol än krigsdomstol, och om tiden för deras hållande i fängsligt förvar. Det åligger honom ock att besöka fängelserna för att göra sig underrättad om fångarnas skötsel och underhåll. De fånglistor, som enligt särskilda författningar inkomma till justitieombudsmannen, skola av honom granskas.

20 §.

Justitieombudsmannen, som förer ordet bland de till tryckfrihetens vård av riksdagen valda kommitterade, bör med synnerlig uppmärksamhet och nit iakttaga vad till skyddande av tryckfriheten är stadgat.

21 §.

Över alla mål, som anmälas hos justitieombudsmannen, och alla åtgärder, som han vidtager, skall han låta hålla fullständiga anteckningar och likaledes registratur av utgående expeditioner.

22 §.

Justitieombudsmannen, vars vistelseort i och för ämbetet är huvudstaden, må ej under sin tjänstetid utöva någon annan befattning i allmän tjänst.

23 §.

Justitieombudsmannen äge antaga och entlediga tjänstemännen vid sin expedition.

Dessa vare skyldiga att efterkomma justitieombudsmannens föreskrifter i tjänsten, och äge han att mellan dem fördela göromålen.

24 §.

Justitieombudsmansexpeditionen skall varje söckendag hållas öppen för allmänheten under den tid justitieombudsmannen bestämmer.

När justitieombudsmannen för ämbetsresa lämnar huvudstaden, skall han bemyndiga en tjänsteman vid sin expedition därstädes att under tiden öppna till ämbetet ankommande brev och besörja sådana uppskov ej tålande anteckningar och meddelanden, som ej innefatta beslut eller annan justitieombudsmannen tillhörande ämbetsåtgärd.

25 §.

Justitieombudsmannen äge, med uppbärande av full avlöning, årligen åtnjuta semester en och en halv månad. Under denna tid, liksom ock då justitieombudsmannen eljest är av laga förfall hindrad att utöva sitt ämbete, skall detta förestås av den, som i stadgad ordning utsetts att efterträda honom i händelse av hans avgång från ämbetet.

Om semester och annan ledighet för tjänstemännen vid justitieombudsmansexpeditionen samt om vikarier för dem under ledighet bestämme justitieombudsmannen.

2:o) Instruktion för riksdagens militieombudsman.

1 §.

Riksdagens militieombudsman åligge att utöva en allmän tillsyn över lagars, författningars och instruktioners efterlevnad vid krigsdomstolarna samt av ämbets- och tjänstemän med avlöning från de till försvarsväsendet anslagna medel ävensom att, om ämbets- eller tjänsteman i sitt äm-

betes utövning vid krigsdomstol eller i annan ämbetsutövning, för vilken åtnjutes avlöning från nämnda medel, av våld, mannamån eller annan orsak begått någon olaglighet eller underlåtit att behörigen fullgöra sina ämbetsplikter, honom därför i laga ordning tilltala eller låta tilltala vid vederbörlig domstol.

Har jämte ämbets- eller tjänsteman, vars ämbetsutövning står under militieombudsmannens tillsyn, annan ämbets- eller tjänsteman, vars ämbetsutövning står under justitieombudsmannens tillsyn, deltagit i åtgärd, som militieombudsmannen finner böra föranleda åtal, äge denne att för sådan åtgärd anställa och utföra talan äfven mot sist nämnde ämbets- eller tjänsteman.

2 §.

Vid fullgörande av vad enligt 1 § åligger militieombudsmannen skall han särskilt övervaka efterlevnaden av

strafflagstiftningen för krigsmakten, lagstiftningen om krigsdomstolar och om rättegången därstädes samt andra författningar, i den mån de skola tillämpas av sådan domstol;

värnpliktslagen samt *på grund därav utfärdade författningar*;

bestämmelser om antagande och entledigande av den vid krigsmakten fast anställda personal samt om deltagande i de för krigsmakten anordnade utbildningskurser;

bestämmelser om krigsmäns behandling och omvårdnad;

bestämmelser om förvaltningen av de till försvarsväsendet anslagna medel samt av försvarsväsendet tillhörande fastigheter;

bestämmelser om statens upphandlings- och entreprenadväsende, i vad de äga tillämpning inom försvarsväsendet, om anskaffande, underhåll och vård av materiell, anskaffande och användande av andra förnödenheter samt utförande av arbete för försvarsväsendets behov;

bestämmelser om förråd, utrustning och *annat*, som avser krigsberedskap; samt

bestämmelser om expedierande av beslut och om förvarande och tillhandahållande såväl av koncept till utgående expeditioner som av andra handlingar.

3 §.

Det tillkomme ej militieombudsmannen att ur militärteknisk synpunkt utöva den tillsyn, som i 1 och 2 §§ sägs.

4 §.

Militieombudsmannen bör förnämligast anmärka och beivra sådana av domare, ämbets- eller tjänstemän begångna fel, som synas honom antingen härröra från egen nytta, vrångvisa, våld eller grov försumlighet eller bereda en allmän osäkerhet för medborgares rättigheter eller kunna föranleda, att anstalter inom försvarsväsendet icke uppfylla sitt ändamål.

5 §.

Finner militieombudsmannen någon domare, ämbets- eller tjänsteman, vars ämbetsutövning står under hans tillsyn, hava felat endast av ovarsamhet, utan vrång avsikt, må han låta bero vid vunnen rättelse eller avgiven förklaring eller vad eljest förekommit i saken.

6 §.

Skulle den oförmodade händelse inträffa, att antingen hela Konungens högsta domstol eller av dess ledamöter en eller flera funnes hava i mål, som från krigsdomstol kommit under högsta domstolens prövning, av egen nytta, vrångvisa eller försumlighet så orätt dömt, att därigenom någon, emot tydlig lag samt sakens utredda och behörigen styrkta förhållande, mistat eller kunnat mista liv, personlig frihet, ära eller egendom, vare militieombudsmannen pliktig att vid riks rätt den eller de felande under tilltal ställa samt till ansvar efter lag befordra; och före militieombudsmannen då alltid själv talan.

7 §.

Militieombudsmannen äge i andra fall än det i nästföregående § nämnda att antingen själv eller genom ombud utföra de åtal mot domare, ämbets- och tjänstemän, vartill han finner sig föranlåten; dock före militieombudsmannen alltid själv talan, när åtal fullföljes hos högsta domstolen. I mål, som blivit vid underrätt anhängiggjort, bör sådan fullföljd äga rum allenast när synnerliga skäl därtill äro. Innan rättegång anställes, bör militieombudsmannen lämna den eller dem, vilka äro i fråga att tilltalas, tillfälle att, inom kort av honom föreskriven tid, inkomma med de upplysningar, till vilka de kunna anse sig befogade. Av ämbetsmännen i allmänhet må han fordra den lagliga handräckning, som de efter 99 § regeringsformen äro skyldiga att honom lämna, samt av alla fiskaler äska

biträde att anställa och utföra åtal efter de föreskrifter, vilka han bör dem meddela; ägande han, vad vites föreläggande beträffar, därtill lika rätt med justitiekanslern.

8 §.

Skulle, emot förmodan, militieombudsmannen någon domare, ämbets- eller tjänsteman utan skäl tilltala eller låta tilltala eller genom obehöriga tillmälen och olagliga påståenden förolämpa, vare han, lika med åklagare i allmänhet, förfallen till ansvar härför efter lag och författningar. För åtal och påståenden, som militieombudsmannens ombud utföra och framställa i enlighet med och således icke utöver hans föreskrifter, vare han ansvarig.

9 §.

Militieombudsmannen må, när han *för sitt ämbetes utövning* det nödigt anser, öfvervara domstolars och ämbetsverks öfverläggningar och beslut, dock utan rättighet att sin mening därvid yttra, ävensom äga tillgång till alla domstolars, ämbetsverks samt ämbets- och tjänstemäns protokoll och handlingar.

10 §.

Klagar någon hos militieombudsmannen över åtgärd av domare, ämbets- eller tjänsteman, vars ämbetsutövning står under hans tillsyn, och sin klagan, skriftligen författad, med handlingar och bevis söker styrka, må militieombudsmannen, om han, efter de i 1, 2 och 4 §§ bestämda grunder, finner sakens beskaffenhet och vikt det fordra, anställa eller låta anställa åtal eller *i fall, som i 5 § omförmäles, förfara såsom där sägs*.

Står domare, ämbets- eller tjänsteman, över vars åtgärd klagan föres hos militieombudsmannen, för sin ämbetsutövning ej under hans utan under justitieombudsmannens tillsyn, må militieombudsmannen giva den klagande anvisning att, där honom så gott synes, hos justitieombudsmannen söka laga rättelse.

Då klagande sådant begär, låte militieombudsmannen meddela honom bevis, att han emottagit klagoskriften.

11 §.

Har justitiekanslern lämnat utan avseende någon hos honom av enskild man anmäld klagan, som tillhör området för militieombudsmannens ämbetsutövning, åligge det denne, där anmälan hos honom göres och han

anser klagan vara på goda skäl grundad, att giva den klagande det lagliga biträde, som omständigheterna påkalla.

12 §.

Militieombudsmannen skall årligen företaga inspektionsresor för att göra sig noga underrättad om de förhållanden, som tillhöra området för hans ämbetsutövning.

13 §.

Det åligger militieombudsmannen att till varje lagtima riksdag avlämna en allmän redogörelse för sin förvaltning av det honom anförtrordade ämbetet samt däruti med avseende på området för sin ämbetsutövning utreda lagskipningens tillstånd i riket, anmärka bristerna i lagar och författningar samt avgiva förslag till deras förbättring. Nämda redogörelse bör genast vid riksdagens början ingivas för att kunna i tid hänvisas till granskning av lagutskottet, dit jämväl i samma ändamål hans ämbetsdiarier och registratur inlämnas.

14 §.

Finner militieombudsmannen, att inom området för hans ämbetsutövning antingen någon lags eller författnings otydlighet eller domares, ämbets- eller tjänstemäns skiljaktiga begrepp om dess ändamål föranleda olika eller oriktig tillämpning därav, bör han i sin berättelse till riksdagen yrka en till enhet och sammanhang i tillämpningen verkande förklaring av en sådan lag eller författning.

15 §.

Skulle militieombudsmannen erfara, att inom området för hans ämbetsutövning något emot gällande bestämmelser stridande förfarande är brukligt vid domstolar eller ämbetsverk eller hos ämbets- eller tjänstemän, må han i sin berättelse anmärka oriktigheten därav. Är åter något missbruk uppkommet i brist av stadganden, åligger honom att för riksdagen framhålla angelägenheten av erforderliga bestämmelsers meddelande.

16 §.

Anser militieombudsmannen, att inom området för hans ämbetsutövning någon bestämmelse, som det ankommer på Konungen att med-

dela, är behöflig, eller någon ändring erfordras i förut meddelad sådan bestämmelse, eller eljest någon anstalt är nödig till befrämjande av allmänt gagn, må han därom göra anmälan hos Konungen.

17 §.

Finner militieombudsmannen, att inom området för hans ämbetsutövning någon författning icke efterleves utan fallit i glömska, och anser han det vara utan nytta, att den åter bringas i tillämpning, må han, om det ankommer på Konungen att upphäva författningen, därom göra hemställan hos Konungen och i annat fall anmäla förhållandet för riksdagen.

18 §.

Militieombudsmannen bör inhämta noggrann kännedom om anledningarna till häktande av personer, som åtalas vid krigsdomstol, samt om tiden för hållande i fängsligt förvar av sådana häktade och av dem, som vid krigsdomstol dömts till frihetsstraff. Det åligger honom ock att besöka militärhäkten, arrester och fängelser för att göra sig underrättad om nämnda fångars skötsel och underhåll. De fånglistor för militärhäkten och arrester samt de andra fånglistor, som enligt särskilda författningar inkomma till militieombudsmannen, skola av honom granskas.

19 §.

Över alla mål, som anmälas hos militieombudsmannen, och alla åtgärder, som han vidtager, skall han låta hålla fullständiga anteckningar och likaledes registratur av utgående expeditioner.

20 §.

Militieombudsmannen, vars vistelseort i och för ämbetet är huvudstaden, må ej under sin tjänstetid utöva någon annan befattning i allmän tjänst.

21 §.

Militieombudsmannen äge antaga och entlediga tjänstemännen vid sin expedition.

Dessa vare skyldiga att efterkomma militieombudsmannens föreskrifter i tjänsten, och äge han att mellan dem fördela göromålen.

22 §.

Militieombudsmansexpeditionen skall varje söckendag hållas öppen för allmänheten under den tid militieombudsmannen bestämmer.

När militieombudsmannen för ämbetsresa lämnar huvudstaden, skall han bemyndiga en tjänsteman vid sin expedition därstädes att under tiden öppna till ämbetet ankommande brev och besörja sådana uppskov ej tålande anteckningar och meddelanden, som ej innefatta beslut eller annan militieombudsmannen tillhörande ämbetsåtgärd.

23 §.

Militieombudsmannen äge, med uppbärande av full avlöning, årligen åtnjuta semester en och en halv månad. Under denna tid, liksom ock då militieombudsmannen eljest är av laga förfall hindrad att utöva sitt ämbete, skall detta förestås av den, som i stadgad ordning utsetts att efterträda honom i händelse av hans avgång från ämbetet.

Om semester och annan ledighet för tjänstemännen vid militieombudsmansexpeditionen samt om vikarier för dem under ledighet bestämme militieombudsmannen.

I anledning härav får riksdagen anhålla, att ovanintagna av riksdagen beslutade instruktioner måtte genom kungörelse varda till allmänhetens kännedom meddelade.

Stockholm den 23 april 1915.

Med undersätlig vörtnad.
